

ОРНІТОФАУНА ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО РАДІАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

С.В. Домашевський

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник; вул. Преображенська, 25, м. Київ, 02000, Україна

Chornobyl Radiation and Ecological Biosphere Reserve; Preobrazhenska str., 25, Kyiv, 02000, Ukraine

Український центр досліджень хижих птахів; вул. Жукова, 22-42, м. Київ, 02166, Україна

Ukrainian Birds of Prey Research Center; Zhukov str., 22-42, Kyiv, 02166, Ukraine

✉ domashevsky@gmail.com; **Sergey Domashevsky** <https://orcid.org/0009-0006-1225-5803>

Ornithofauna of the Chornobyl Radiation and Ecological Biosphere Reserve. - S.V. Domashevsky. - Berkut. 33 (1-2). 2024. - The Reserve is located in the northern part of Kyiv region. Data were collected in 2008–2024. In total, 233 bird species were registered. 163 species are breeding, 5 – probably breeding, 52 – migrating, 6 – wintering, 7 – vagrant. 41 species are listed in the Red Book of Ukraine (2009) and 42 species are included in the list to its IV edition. [Ukrainian].

Key words: Kyiv region, distribution, number, breeding, migrations, rare species.

Заповідник розташований на півночі Київської області. Матеріали збирались у 2008–2024 рр. Загалом на цій території зареєстровано 233 види птахів. З них 163 – гніздові, 5 – можливо гніздові, 52 – пролітні, 6 – зимуючі, 7 – залітні. 41 вид занесений до Червоної книги України (2009), 42 види – у список для її IV видання.

Ключові слова: Київська область, поширення, чисельність, гніздування, міграції, рідкісний вид.

Зона відчуження та зона безумовного (обов'язкового) відселення розташована на півночі Київської області, переважно в межах річок Уж і Прип'ять. Загальна площа Чорнобильської зони відчуження (ЧЗВ) становить близько 2270 км². За природно-територіальним районуванням, вона входить до складу Київської підпровінції Українського Полісся (Маринич и др., 1985). Рельєф характеризується загальним схилом у східному напрямку, наявністю моренно-зандрових, моренно-горбистих і зандрових рівнин. Переважають абсолютні висоти 115–140 м н.р.м. з максимальними підвищенням до 160 м у північно-західній і центральній частинах ЧЗВ. Річки Уж і Прип'ять мають широкі, до 5–7 км, заплавні пониження з виразними надзаплавними терасами. Крім основних водотоків, всю територію ЧЗВ вкриває густа мережа малих річок (Сахан, Брагінка, Ілля, Грезля, Вересня та ін.), а на південному сході вона межує з Київським водосховищем. У самому центрі ЧЗВ розташоване велике штучне озеро – охолоджувач Чорнобильської АЕС загальною площею водного дзеркала в минулому близько 22,9 км². У 2014 р. постачання водою водойми-охолоджувача припинилося, її площа поступово зменшилась і зараз становить близько 7 км². Рівень води впав на 7 м, звільнені від неї ділянки суші щільно поросли верболозом, березою й осикою. На берегах зарості рогузу широколистої. Ставок розділився на 8 окремих водойм різної площі. Окрім того, на теренах ЧЗВ є чимала кількість інших дрібних озер льодовикового походження та кілька штучно створених озерець. Характер рельєфу й високий рівень ґрунтових вод обумовлює заболочування значних площ, і лише завдяки розвинутій мережі меліоративних каналів (частина з яких була створена ще в ХІХ ст.) власне болота займають не більше 2–3% загальної площі. Завдяки такій розвиненій системі водних об'єктів, різноманіття рослинно-тваринних навколоводних комплексів є характерною рисою Чорнобильської

зони відчуження. У 2016 р. в межах ЧЗВ було створено Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. Центральні ділянки зони (близько 12% загальної площі – АЕС, м. Прип'ять і навколишні ліси) не увійшли до його складу, але деякі додаткові спостереження проводилися й на цій території.

Матеріал і методика

Матеріали, представлені в даній публікації, є результатом спостережень з 2008 до 2024 рр., але найбільша частина даних була зібрана протягом 2020–2024 рр. Проаналізовані також публікації дослідників, які раніше працювали на цій території.

Основні методи збору даних по птахів – автомобільні та пішохідні маршрути. Обліки птахів водно-болотного комплексу на водоймі-охолоджувачі під час сезонних міграцій проводилися на пішохідному маршруті довжиною 2 км. З метою виявлення гнізд і територіальних пар хижих птахів використовували прочісування середньо- і старовікових лісових масивів, що прилягають до відкритих ділянок і водно-болотних угідь. Також застосовували методику точкових обліків на майданчиках із відкритим оглядом для виявлення птахів із гніздовою поведінкою – шлюбні польоти, занепокоєння, перенесення будівельного матеріалу для гнізда або корму для пташенят (Домашевський, 2004а). Обліки сов проводили на пішохідних маршрутах. При цьому використовували провукування їх вокалізації за допомогою програвання запису голосів із портативної колонки (Воронецкий и др., 1989).

Результати та обговорення

Загалом на території сучасного заповідника виявлено 233 види птахів із 53 родин. З них на гніздуванні зареє-

стровано 163 види, 5 – можливо гніздові, 52 – трапляються тільки під час міграцій, тільки на зимівлі – 6, 7 видів є залітними. 41 вид занесений до Червоної книги України (2009), 42 види – до списку для її IV видання*. Перелік видів птахів з указанням їх статусу поданий у таблиці. Для частини з них нижче наведена більш детальна інформація.

Гагара червоношия (*Gavia stellata*). Одинокого птаха спостерігали 3.12.2020 р. на водоймі-охолоджувачі.

Баклан великий (*Phalacrocorax carbo*). Досить звичайний вид. Трапляється на всіх великих водоймах, найбільша концентрація відмічається на р. Прип'ять. У другій половині літа й восени утворює великі скупчення до 1000 ос. Таку кількість спостерігали на водоймі-охолоджувачі ЧАЕС 18.11.2020 р. У 1990-х рр. була відома колонія близько 30 гнізд на дамбі водойми-охолоджувача (Гащак та ін., 2006). Наразі відомі колонії на двох островах у гирлі Прип'яті – близько 60 пар. Птахи влаштовують гнізда на деревах. У 2023 р. вони трималися в колонії, але не гніздилися. У зимовий час поодинокі баклани спостерігалися на р. Прип'ять – 17 і 21.12.2017 р. по 1 особині. Навесні появу перших птахів відмічено 25.03.2021 р.

Квак (*Nycticorax nycticorax*). Трапляється лише під час міграцій. 29.06.2005 р. спостерігали в повітрі 5 птахів біля атомної станції (Гащак та ін., 2006). Присутність кваків ми визначали за голосом уночі. Навесні зустрічається дуже рідко – 3 ос. 8.04.2024 р. летіли на захід над м. Чорнобиль. Більш численний восени. Активну нічну міграцію в долині Прип'яті відмічено 26.07.2022 р.

Чапля біла велика (*Egretta alba*). Невеликі гніздові колонії відомі для гирлової частини Прип'яті, де птахи гніздяться в масивах очерету. Наприкінці літа та восени скупчення чапель на водоймі-охолоджувачі ЧАЕС досягають 50 ос. Інколи птахів зустрічали й у зимовий час, наприклад, на водоймі-охолоджувачі 21.12.2017 р. – 1 ос., в нижній течії р. Уж 14.12.2019 р. – 4 ос. та 17.12.2020 р. – 3 ос. Під час похолодання і при високому сніговому покриві 1.12.2022 р. 10 птахів мігрували на південь. Навесні перших птахів реєстрували 4.03.2021 р.

Чапля сіра (*Ardea cinerea*). Наразі гніздових колоній не відомо, але чаплі постійно трапляються у гніздовий період. Імовірно, вони гніздяться в гирлі Прип'яті, оскільки найбільша їх концентрація відмічається саме тут. У деякі роки поодинокі сірі чаплі затримуються до грудня. По одному птахові спостерігали: 17.12.2020 р. – в нижній течії р. Уж, 26.12.2021 р. – на водоймі-охолоджувачі, 1.12.2022 р. – в польоті біля атомної станції. Навесні перших птахів реєстрували 4.03.2021 р.

Лелека білий (*Ciconia ciconia*). З того часу, як люди частково залишили ЧЗВ, лелеки поступово перестали гніздитися в селах та їх околицях. На початку XXI ст. у ЧЗВ гніздилися 20–25 пар (Гащак та ін., 2006). Останній відомий нам випадок гніздування був відмічений у с. Опачичі у 2009 р. Наступного року один лелека тримався біля гнізда, тоді як інший птах загинув від ураження струмом на трансформаторній будці. Зараз білі лелеки в заповід-

нику не гніздяться. Їх можна спостерігати в незначній кількості лише під час міграцій. Територію заповідника вони пролітають транзитно.

Лелека чорний (*C. nigra*). Загальна чисельність у заповіднику зараз 23–26 пар. На початку XXI ст. вона оцінювалась у 20–40 пар (Гащак, 2018). Також цей автор зазначав, що за останні 15 років чорних лелек стало набагато менше, що пов'язано з хижацтвом орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) та лісгосподарською діяльністю, від чого скорочуються площі стиглого лісу. У 2021 р. було перевірено 13 гнізд. З них птахи гніздилися лише у двох і вивели 1 і 2 пташенят, відповідно. У цей рік було виявлено, що багато пар ремонтують гнізда і тримаються біля них, але до розмноження не приступають. Це пов'язано з багаторічною посухою, внаслідок якої кормові ресурси зазнали катастрофічного скорочення.

Влітку, 14.06.2020 р., 7 птахів, що не розмножувалися, годувалися на водоймі-охолоджувачі. Навесні, 27.05.2024 р., 12 птахів, що не розмножувалися, трималися в долині Ужа біля с. Діброва. Навесні першого мігруючого птаха спостерігали 30.03.2021 р. Упродовж квітня 2021 р. 1 ос. постійно трималася на водоймі-охолоджувачі. Також перед відльотом 2 і 1 птахи впродовж серпня спостерігалися на водоймі-охолоджувачі. Остання зустріч – 25.08.2021 р.

Гуска сіра (*Anser anser*). Можливо, гніздиться, що припускав і С.П. Гащак зі співавторами (2006). Нами у гніздовий час спостерігалася пара на затоці р. Прип'ять 23.04.2024 р. у с. Плютовище. По поведінці було зрозуміло, що птахи не розмножувалися. Найближче відоме гніздове угруповання сірих гусей існує на лівому березі Дніпра в РЛП «Міжріччинський» (Домашевський, Грищенко, 2011). Голоси гусей було чути в заплаві Ужа 9.04. і 27.06.2024 р. біля с. Діброва. Ця територія достатньо придатна для гніздування виду. Також у заплаві Ужа біля с. Рудня Іллінецька 26.06.2024 р. спостерігалися кормові переміщення 23 особин. Нами поки що недостатньо обстежена заплава нижньої течії Прип'яті. Зважаючи на велику площу гніздопридатних біотопів, тут є ймовірність гніздування сірих гусей.

Лебідь-шипун (*Cygnus olor*). Гніздиться переважно в заплаві Прип'яті. Взимку пари (іноді з молодими птахами) тримаються на ополонках річки. Велике скупчення лебедів ми облікували на невеликій ополонці р. Прип'ять 25.12.2008 р. – 40 ос. і на водоймі-охолоджувачі 21.12.2017 р. – 236 ос.

Лебідь-кликун (*C. cygnus*). Рідкісний гніздовий вид. На території ЧЗВ почав гніздитися на початку 2000-х рр. (Гащак, 2005). Сімейні групи спостерігали на р. Несвіч, та оз. Глибоке. 5 великих пташенят разом із батьками виявлені на р. Ілля 25.08.2021 р. Зимові скупчення на ополонках зустрічали біля о-ва Домантова на р. Прип'ять 25.12.2008 р. – 50 ос., на р. Несвіч 16.12.2019 р. – 25 ос. і 30.02.2020 р. – 20 ос., на водоймі-охолоджувачі 17.12.2019 р. – 28 ос.

Свиць (*Anas penelope*). Нечисленний вид під час міграцій. Навесні вночі добре чути голоси мігрантів. Невеликі зграйки восени зупиняються на водоймі-охолоджувачі. Лише одного разу велике скупчення свиців ми облікували

* Затверджений наказом № 29 Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 29.01.2021 р.

Видовий склад птахів Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника
Species composition of birds of the Chernobyl Radiation and Ecological Biosphere Reserve

Вид	Статус	Зустрічальність	Вид	Статус	Зустрічальність
<i>Gavia arctica</i>	М	+	<i>A. heliaca</i> *	ЗІ	+
<i>G. stellata</i>	М	+	<i>A. chrysaetos</i> *	М	+
<i>Podiceps nigricollis</i>	Г	+	<i>Haliaeetus albicilla</i> *	Г	++
<i>P. cristatus</i>	Г	++	<i>Falco cherrug</i> *	ЗІ	+
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Г	+++	<i>F. peregrinus</i> *	М	+
<i>Botaurus stellaris</i>	Г	++	<i>F. subbuteo</i>	Г	++
<i>Ixobrychus minutus</i>	Г	++	<i>F. columbarius</i>	М	+
<i>Nycticorax nycticorax</i>	М	++	<i>F. vespertinus</i>	М	+
<i>Egretta alba</i>	Г	+++	<i>F. tinnunculus</i>	Г	+++
<i>Ardea cinerea</i>	Г	+++	<i>Lyrurus tetrix</i> *	Г	++
<i>A. purpurea</i>	Г	++	<i>Tetrao urogallus</i> *	Г	+
<i>Ciconia ciconia</i>	М	++	<i>Tetrastes bonasia</i> *	Г	++
<i>C. nigra</i> *	Г	++	<i>Perdix perdix</i>	Г	+++
<i>Anser anser</i>	Г?	+	<i>Coturnix coturnix</i>	Г	++
<i>A. albifrons</i>	М	++	<i>Phasianus colchicus</i>	Г	+
<i>A. erythropus</i> *	М	+	<i>Grus grus</i> *	Г	+
<i>A. fabalis</i>	М	++	<i>Rallus aquaticus</i>	Г	++
<i>Cygnus olor</i>	Г	++	<i>Porzana porzana</i>	Г	++
<i>C. cygnus</i>	Г	+	<i>P. parva</i>	Г	+
<i>Anas platyrhynchos</i>	Г	++	<i>Crex crex</i>	Г	++
<i>A. crecca</i>	Г	++	<i>Gallinula chloropus</i>	Г	++
<i>A. strepera</i> *	Г	+	<i>Fulica atra</i>	Г	++
<i>A. penelope</i>	М	++	<i>Burhinus oedicephalus</i> *	Г?	+
<i>A. acuta</i>	М	+	<i>Pluvialis squatarola</i>	М	+
<i>A. querquedula</i>	Г	+	<i>Charadrius hiaticula</i> *	М	+
<i>A. clypeata</i>	Г	+	<i>Ch. dubius</i>	Г	++
<i>Aythya ferina</i>	Г	+	<i>Vanellus vanellus</i>	Г	++
<i>A. nyroca</i> *	М	+	<i>Haematopus ostralegus</i> *	Г	+
<i>A. fuligula</i>	М	+	<i>Xenus cinereus</i>	Г	+
<i>A. marila</i>	М	+	<i>Tringa ochropus</i>	Г	++
<i>Bucephala clangula</i> *	З	+	<i>T. glareola</i>	М	++
<i>Melanitta nigra</i>	М	+	<i>T. totanus</i>	Г	+
<i>Mergellus albellus</i>	М	+	<i>T. erythropus</i>	М	+
<i>Mergus serrator</i> *	М	+	<i>T. nebularia</i>	М	++
<i>M. merganser</i>	З	+	<i>T. stagnatilis</i> *	М	+
<i>Pandion haliaetus</i> *	М	+	<i>Actitis hypoleucos</i>	Г	++
<i>Pernis apivorus</i>	Г	++	<i>Arenaria interpres</i>	М	+
<i>Milvus migrans</i> *	М	+	<i>Philomachus pugnax</i>	М	++
<i>Circus cyaneus</i> *	М	+	<i>Calidris minuta</i>	М	+
<i>C. macrourus</i> *	М	+	<i>C. alpina</i>	М	++
<i>C. pygargus</i> *	Г	+	<i>Gallinago gallinago</i>	Г	++
<i>C. aeruginosus</i>	Г	++	<i>Scolopax rusticola</i>	Г	+++
<i>Accipiter gentilis</i>	Г	++	<i>Numenius arquata</i> *	М	+
<i>A. nisus</i>	Г	++	<i>Limosa limosa</i> **	М	++
<i>Buteo lagopus</i>	З	+	<i>Glareola nordmanni</i>	ЗІ	+
<i>B. buteo</i>	Г	+++	<i>Larus minutus</i>	М	+
<i>Circaetus gallicus</i> *	Г	+	<i>L. ridibundus</i>	Г	++
<i>Hieraetus pennatus</i> *	М	+	<i>L. fuscus</i>	М	+
<i>Aquila fasciata</i>	ЗІ	+	<i>L. argentatus</i>	М	+
<i>A. clanga</i> *	Г	+	<i>L. michahellis</i>	ЗІ	+
<i>A. pomarina</i> *	Г	+	<i>L. cachinnans</i>	М	++
<i>A. nipalensis</i> *	ЗІ	+	<i>L. canus</i>	М	+

Продовження таблиці

Continuation of the Table

Вид	Статус	Зустрічальність	Вид	Статус	Зустрічальність
<i>L. delawarensis</i>	ЗЛ	+	<i>Garrulus glandarius</i>	Г	+++
<i>Chlidonias niger</i>	Г	+++	<i>Pica pica</i>	Г	+++
<i>Ch. leucopterus</i>	Г	+	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	Г?	+
<i>Ch. hybrida</i>	Г	+++	<i>Corvus monedula</i>	М	+
<i>Sterna hirundo</i>	Г	++	<i>C. frugilegus</i>	М	++
<i>S. albifrons*</i>	Г	+	<i>C. cornix</i>	Г	++
<i>Columba palumbus</i>	Г	+++	<i>C. corax</i>	Г	++
<i>C. oenas*</i>	Г	+	<i>Bombycilla garrulus</i>	З	+++
<i>C. livia</i>	Г	++	<i>Prunella modularis</i>	Г	+
<i>Streptopelia decaocto</i>	М	+	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Г	+++
<i>S. turtur</i>	Г	++	<i>Locustella luscinioides</i>	Г	++
<i>Cuculus canorus</i>	Г	+++	<i>L. fluviatilis</i>	Г	++
<i>Asio otus</i>	Г	++	<i>L. naevia</i>	Г	+
<i>A. flammeus*</i>	Г	+	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Г	+++
<i>Bubo bubo*</i>	Г	+	<i>A. palustris</i>	Г	++
<i>Athene noctua</i>	Г	+	<i>A. scirpaceus</i>	Г	+
<i>Glaucidium passerinum*</i>	Г	++	<i>A. arundinaceus</i>	Г	+++
<i>Strix aluco</i>	Г	+++	<i>Hippolais icterina</i>	Г	++
<i>S. nebulosa*</i>	Г	+	<i>Sylvia nisoria</i>	Г	++
<i>Tyto alba*</i>	Г?	+	<i>S. atricapilla</i>	Г	+++
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Г	+++	<i>S. borin</i>	Г	++
<i>Apus apus</i>	Г	+++	<i>S. communis</i>	Г	+++
<i>Coracias garrulus*</i>	Г	+	<i>S. curruca</i>	Г	++
<i>Alcedo atthis</i>	Г	++	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Г	+++
<i>Merops apiaster</i>	Г	++	<i>Ph. collybita</i>	Г	+++
<i>Upupa epops</i>	Г	++	<i>Ph. sibilatrix</i>	Г	+++
<i>Jynx torquilla</i>	Г	+++	<i>Ph. trochiloides</i>	М	+
<i>Picus canus</i>	Г	++	<i>Regulus regulus</i>	Г	+
<i>Dryocopus martius</i>	Г	++	<i>R. ignicapillus*</i>	Г	+
<i>Dendrocopos major</i>	Г	+++	<i>Ficedula hypoleuca</i>	Г	+++
<i>D. syriacus</i>	Г	++	<i>F. albicollis</i>	Г	++
<i>D. medius</i>	Г	++	<i>F. parva</i>	Г	+
<i>D. leucotos*</i>	Г	+	<i>Muscicapa striata</i>	Г	++
<i>Dryobates minor</i>	Г	++	<i>Saxicola rubetra</i>	Г	++
<i>Riparia riparia</i>	Г	++	<i>Oenanthe oenanthe</i>	Г	++
<i>Hirundo rustica</i>	Г	+++	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	Г	++
<i>Delichon urbicum</i>	Г	++	<i>Ph. ochruros</i>	Г	+++
<i>Galerida cristata</i>	Г	+	<i>Erithacus rubecula</i>	Г	+++
<i>Eremophila alpestris</i>	М	+	<i>Luscinia luscinia</i>	Г	+++
<i>Lullula arborea</i>	Г	+++	<i>L. svecica</i>	Г	++
<i>Alauda arvensis</i>	Г	++	<i>Turdus pilaris</i>	Г	++
<i>Anthus cervinus</i>	М	++	<i>T. merula</i>	Г	+++
<i>A. campestris</i>	М	+	<i>T. iliacus</i>	М	++
<i>A. trivialis</i>	Г	+++	<i>T. philomelos</i>	Г	+++
<i>A. pratensis</i>	Г	+	<i>T. viscivorus</i>	Г	+++
<i>Motacilla flava</i>	Г	++	<i>Panurus biarmicus</i>	Г	++
<i>M. citreola</i>	Г	+	<i>Aegithalos caudatus</i>	Г	+++
<i>M. alba</i>	Г	+++	<i>Remiz pendulinus</i>	Г	++
<i>Lanius collurio</i>	Г	+++	<i>Parus palustris</i>	Г	++
<i>L. minor</i>	Г	+	<i>P. montanus</i>	Г	++
<i>L. excubitor*</i>	Г	+	<i>P. cristatus</i>	Г	++
<i>Oriolus oriolus</i>	Г	+++	<i>P. ater</i>	Г	+
<i>Sturnus vulgaris</i>	Г	+++	<i>P. caeruleus</i>	Г	++

Закінчення таблиці

End of the Table

Вид	Статус	Зустрічальність	Вид	Статус	Зустрічальність
<i>P. major</i>	Г	+++	<i>A. flammea</i>	З	++
<i>Sitta europaea</i>	Г	+++	<i>A. hornemanni</i>	З	+
<i>Certhia familiaris</i>	Г	++	<i>Carpodacus erythrinus</i>	Г	++
<i>Passer domesticus</i>	Г	++	<i>Loxia curvirostra</i>	Г?	+
<i>P. montanus</i>	Г	++	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Г	+
<i>Fringilla coelebs</i>	Г	+++	<i>Coccothraustes</i>	Г	++
<i>F. montifringilla</i>	М	+++	<i>coccothraustes</i>		
<i>Serinus serinus</i>	Г	++	<i>Emberiza calandra</i>	Г	+
<i>Chloris chloris</i>	Г	++	<i>E. citrinella</i>	Г	+++
<i>Spinus spinus</i>	Г	+	<i>E. schoeniclus</i>	Г	+++
<i>Carduelis carduelis</i>	Г	++	<i>E. hortulana</i>	М	+
<i>Acanthis cannabina</i>	Г	++	<i>Plectrophenax nivalis</i>	М	+

Умовні позначення. Статус: Г – гніздовий, Г? – імовірно гніздовий, М – мігруючий, З – трапляється тільки на зимівлі, ЗЛ – залітний; **зустрічальність:** + – рідкісний, ++ – нечисленний, +++ – звичайний; * – види, занесені до Червоної книги України (2009), ** – вид, вперше включений до списку для її IV видання.

взимку на ополонці водойми-охолоджувача – 21.12.2017 р. близько 80 ос. Дві мігруючі групи птахів загальною чисельністю 125 особин спостерігали на водоймі-охолоджувачі 22.03.2023 р.

Нерозень (*A. strepera*). Гніздо нерозня було знайдено на водоймі-охолоджувачі в колонії жовтоногого мартина (*Larus cachinnans*) і великого баклана в 1998 р. (Гащак та ін., 2006). Також, за свідченням С.П. Гащака (2018), на ставку-охолоджувачі нерозень під час осінніх міграцій (серпень 2001 р.) був другим за чисельністю видом качок після крижня (*A. platyrhynchos*). Дорослих і молодого птаха ми спостерігали на водоймі-охолоджувачі в червні 2021 р. Там само під час осінніх міграцій були виявлені невеликі групи до 10 ос., а 23.11.2021 р. найбільша група налічувала 44 ос. Навесні трапляється рідко. На водоймі-охолоджувачі 24.02.2024 р. відпочивало 12 птахів.

Чернь чубата (*Aythya fuligula*). Трапляється в ЧЗВ тільки під час міграції і в невеликій кількості. Лише одного разу значне скупчення цих птахів ми облікували на невеликій ополонці на водоймі-охолоджувачі – 42 ос. 21.12.2017 р.

Гоголь (*Bucephala clangula*). Спостерігається лише під час міграції та на зимівлі. Розвішування гніздових ящиків у долині Прип'яті у 2018 р. позитивних результатів не дало. Відомий випадок, коли у травні 1985 р. бачили самку, яка вилетіла з дуплянки біля с. Буда-Варовичі (Грищенко, Осавлюк, 1990). Інколи невеликі групи птахів зимують на ополонках річки. Одного разу велике скупчення гоголів ми спостерігали взимку на ополонці біля о-ва Домантова 17.12.2017 р. – 70 ос., на водоймі-охолоджувачі 21.12.2017 р. – 45 ос.

Синьга (*Melanitta nigra*). Одного птаха спостерігали на водоймі-охолоджувачі 17.12.2019 р.

Крохаль середній (*Mergus serrator*). Спостерігали 4 птахів 8.10.2020 р. на водоймі біля с. Буряківка, а також 10 птахів 15.10.2020 р. на водоймі-охолоджувачі.

Скопа (*Pandion haliaetus*). Появу перших птахів під час осінньої міграції спостерігали в кінці серпня, найчастіше мігруючі скопи траплялися в середині вересня

(Домашевский и др., 2015). Всі зустрічі були в долині р. Прип'ять.

Шуліка чорний (*Milvus migrans*). У середині ХХ ст. на території досліджень був гніздовим видом (Жежерин, 1969; Зубаровський, 1977). Нами на гніздуванні не виявлений. У період розмноження лише раз спостерігали одну особину – 25.06.2015 р. над вільшняком біля с. Старі Шепеличі. 6.04.2021 р. 3 поодинокі шуліки мігрували на північ біля с. Крива Гора.

Лунь польовий (*Circus cyaneus*). Можливо, періодично гніздиться. Біля с. Іллінці 9.06.2010 р. спостерігали на полюванні 2 самки на відстані 1 км одна від одної, гнізд виявлено не було (Домашевский и др., 2012). Мігрує з кінця вересня по листопад поодинокі або парами.

Лунь степовий (*C. macrourus*). Пролітний дорослий самець був сфотографований 19.04.2019 р. біля с. Речиця (А.О. Сімон, особ. повід.).

Лунь лучний (*C. pygargus*). Рідкісний гніздовий вид. У 2012 р. ми оцінювали гніздову популяцію до 10 пар (Домашевский и др., 2012). В останні роки у гніздовий час ці луні трапляються рідко. Самця зі здобиччю бачили на перелозі біля м. Чорнобиль у червні 2010 р.; самку, що полювала, в цей же період – біля с. Іллінці. Самця спостерігали 4 і 6.08.2020 р. біля с. Стечанка. Декілька разів самця, що полював, у травні – червні 2023 р. відмітили в долині р. Уж і 28.06.2023 р. – біля с. Іллінці. На міграції нечисленний.

Змієїд (*Circaetus gallicus*). Рідкісний гніздовий вид. На досліджуваній території гніздиться 4–6 пар. Біля с. Крива Гора 6.04.2021 р. бачили 2 пролітних змієїдів і 22.09.2022 р. – 1 птаха біля с. Дитятки.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). На території заповідника відоме єдине спостереження пролітного птаха – 19.04.2021 р. біля с. Бенівка.

Орел яструбиний (*H. fasciatus*). Рідкісний залітний вид. На півдні Франції у 2019 р. був надітий передавач на молоду самку. У третій декаді квітня 2022 р. вона пролетіла територією України через Закарпатську, Чернівецьку, Хмельницьку, Житомирську, Київську, Чернігівську та

Сумську області. Від цього орла було отримано сигнал із території Чорнобильського заповідника 25.04.2022 р.*

Підорлик великий (*Aquila clanga*). Вперше гніздування цього орла виявлено на ділянці лісництва Товстий Ліс у 2012 р. Пара була змішаною: самець за фенотиповими ознаками – підорлик малий (*A. pomarina*). У той рік птахи виростили одне пташеня (Гащак, Домашевський, 2013). Пізніше в цієї пари відбулася заміна самця. У липні 2020 р. він був відловлений і помічений GSM-передавачем. Результати аналізу ДНК показали, що самець частково має й ознаки підорлика малого. Цей птах зимував у Північно-Східній Африці, що є типовим місцем зимівлі саме для великого підорлика. Взимку 2018 р. біля хут. Золотнів було знайдено гніздо, яке навесні виявилось зайнятим великим підорликом. Гніздування було успішним – 3.07.2018 р. спостерігали пташеня у гнізді. У гніздовий період 2020–2021 рр. пари й поодинокі великі підорлики або гібридні особини виявлені біля сіл Запілля, Зимовище, Глінка. Таким чином, чисельність великого підорлика на території ЧЗВ збільшилась і становить на даний час щонайменше 5 пар. Про збільшення чисельності цього птаха є повідомлення також із прилеглої території – Поліського державного радіаційно-екологічного заповідника (ПДРЕЗ) у Білорусі (Никифоров и др., 2022).

Підорлик малий (*A. pomarina*). З початку наших досліджень у заповіднику гніздилося близько 20 пар (Домашевський и др., 2012). З 2018 р. цей вид став зустрічатися рідше і його чисельність нині складає близько 10 пар. Зменшення чисельності малого підорлика спостерігається також і в ПДРЕЗ. Така тенденція пов'язана з активними процесами сукцесії на відкритих територіях, що погіршує умови полювання для цих птахів (Никифоров и др., 2022). Під час міграції нечисленний. Активно птахи мігрували 6.04.2021 р., коли біля с. Крива Гора облікували 20 ос. Після тривалої негоди в ранкові часи 22.09.2022 р. біля с. Дитятки за 18 хв. спостерігали 86 пролітних малих підорликів.

Орел степовий (*A. nipalensis*). Заліт цього орла на територію заповідника став відомий завдяки використанню супутникового передавача. Птах на початку червня 2023 р. залетів у південно-західну частину заповідника і 2.06 з півночі покинув територію, полетівши в Білорусь. Орел був помічений передавачем пташеням на півдні Туреччини (Burak Tatar, особ. повід.).

Могильник (*A. heliaca*). Молодий птах на ім'я Рання, який був помічений передавачем в Угорщині у 2011 р., долетів до південно-західної межі заповідника в першій декаді травня 2012 р. Таким чином, могильника можна вважати рідкісним залітним видом ЧЗВ (Домашевський и др., 2012).

Беркут (*A. chrysaetos*). Дуже рідко трапляється під час міграції. Навесні були дві зустрічі – 31.03.2010 р. і 7.04.2012 р. (Домашевський и др., 2012). За 4 км на південь від с. Корогод птаха спостерігали 31.10.2015 р. (Гащак, 2018). Також біля с. Корогод 26.11.2020 р. беркут відпочивав на стовпі електромережі. Молодий птах мігрував

на північ біля водойми-охолоджувача 7.03.2023 р. За період багаторічних зимових обліків хижих птахів на території ЧЗВ беркут нам ніколи не траплявся.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). Звичайний гніздовий вид серед хижих птахів, чисельність зростає. Часто утворює скупчення до 20 і більше особин біля залишків загиблих тварин, зокрема великих риб. Особливо це характерно для зимового періоду. Станом на 2023 р. у заповіднику знайдено 14 гнізд і виявлено ще 4 гніздові території. Загальна кількість може досягати 20 пар (Домашевський, Гащак, 2022). Під час зимових обліків, які ми регулярно проводимо в заповіднику, найбільше орланів було зареєстровано взимку 2008–2009 рр. – до 55 ос. Найменше – взимку 2018–2019 рр. – 35–40 ос. (Домашевський, Чижевський, 2009, 2016; Domashevsky, 2019; Домашевський, Корепанова, 2021).

Серед здобичі виявлено: лящ (*Abramis brama*) – 1, краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*) – 1, карась сріблястий (*Carassius gibelio*) – 2, товстолобик білий (*Hypophthalmichthys molitrix*) – 4, щука (*Esox lucius*) – 2, судак (*Sander lucioperca*) – 2, риби не визначені до виду – 2, черепаха болотна європейська (*Emys orbicularis*) – 2, лелека білий – 1, лелека чорний – 16, чапля сіра – 1, крижень – 1, велике пташеня зміїда – 1, тетерук (*Lyrurus tetrix*) – 2, пес домашній (*Canis familiaris*) – 1, бобер європейський (*Castor fiber*) – 5, заєць сірий (*Lepus europaeus*) – 1, свиня дика (*Sus scrofa*) – 5, козуля європейська (*Capreolus capreolus*) – 1, олень благородний (*Cervus elaphus*) – 7, лось європейський (*Alces alces*) – 6, кінь Пржевальського (*Equus ferus przewalskii*) – 2. У більшості випадків великих ссавців орлани поїдали як падло після вдалого полювання вовків (*Canis lupus*).

Відомо 5 випадків загибелі орланів: 2 птахи були вбиті електрострумом на опорі ЛЕП, 1 – розбився об дроти ЛЕП, у 2 птахів причини загибелі залишилися нез'ясованими.

Балабан (*Falco cherrug*). Два випадки гніздування були відомі в 1970-х рр. (Зубаровський, 1977) і в 1988 р. (Домашевський и др., 2012). У період наших досліджень це вже рідкісний залітний вид. У 2008 р. птах із супутниковим передавачем з Угорщини відвідав сучасну територію заповідника (Домашевський и др., 2012).

Сапсан (*F. peregrinus*). На території заповідника реєструвався лише під час міграцій (Домашевський, Корепанова, 2021). Одного птаха спостерігали 1.04.2021 р. над м. Чорнобиль.

Кібчик (*F. vespertinus*). Рідкісний пролітний вид (Домашевський и др., 2012). У період міграції спостерігали 27.09.2015 р. біля м. Чорнобиль – 11 птахів у ранковий час відпочивали на дротах ЛЕП. Також одна мігруюча самка відмічена 6.05.2021 р. біля с. Замощня.

Підсоколик малий (*F. columbarius*). Рідкісний птах під час міграцій. Дві особини спостерігали в кінці березня 2010 р. в долині Ужа (Домашевський и др., 2012). По одному птахові відмітили 21.09 біля с. Усів і 21.10.2021 р. в Рудому лісі.

Боривітер звичайний (*F. tinnunculus*). Звичайний хижий птах відкритих біотопів заповідника. Тут зосереджена найбільша гніздова популяція цих соколів на

* <http://www.aigledebonelli.org/>
<https://www.facebook.com/groups/1440533999510426/posts/3433956030168203/>

Українському Поліссі. Борівітер гніздиться лише в різноманітних будівлях – мостах, фермах, багатопверхових будинках. Нами гніздування у гніздах воронових птахів не виявлено. У м. Прип'ять постійно живе 6–8 пар цього сокола. Загалом у заповіднику гніздиться близько 70 пар борівітрів (Домашевский и др., 2012). Відліт місцевих птахів завершується в середині жовтня. Повертаються на гніздування вони на початку березня, першого птаха спостерігали 4.03.2021 р.

Тетерук (*Lyrurus tetrix*). У заповіднику є звичайним гніздовим птахом, який тримається відкритих та напіввідкритих ділянок (фото 1). На території ЧЗВ виявлена чи не найбільша гніздова популяція в Україні. Тетеруки є осілими, але в багатосніжні зими незначна кількість їх відкочовують із північних регіонів і приєднуються до місцевої популяції. У зимовий час інколи зустрічалися великі зграї, які налічували до 70 ос. Також добре помітний статевий розподіл у деяких зграях, які складаються виключно із самок або самців. Перші токування самців у заповіднику спостерігалися вже у третій декаді січня, але активно птахи починають токувати наприкінці лютого – на початку березня. На токах збирається до 6–12 ос. Поступово голосова активність тетеруків зменшується, в цей час самки вже сидять на гніздах, але інколи голоси окремих самців можна чути й наприкінці травня. У літній час тетеруки ведуть прихований спосіб життя, самки водять пташенят на відкритих ділянках, які заросли чагарниками й високою травою. Несприятливі чинники для місцевих птахів – заростання відкритих територій суцільним чагарниками та лісом, а також лісові пожежі. У зимовий час зграї тетеруків можна спостерігати й у покинутих селах.

Глухар (*Tetrao urogallus*). Мешкають у північно-західній частині ЧЗВ. Вона має більшу площу стиглих соснових лісів, де рясно ростуть чорниця і брусниця – найулюбленіша їжа цих птахів. Чисельність глухаря дуже низька, ймовірно, не перевищує 30–40 ос. Птахи почали заселяти ЧЗВ тільки після аварії на АЕС і відселення місцевого населення. За допомогою фотопастки токуючий самець був виявлений восени 2020 р. у Денисовицькому лісництві. Нами поодинокі самки спостерігалися 26.12.2020 р. біля залізничної станції Товстий Ліс і 13.10.2021 р. в Денисовицькому лісництві. Протягом останніх років чисельність глухаря збільшується і спостерігається поширення його у східному напрямку. Доказами цього є зустрічі самок біля атомної станції в с. Копачі 20.04.2018 р. (Гащак, Ястремський, 2019) та на лівому березі р. Прип'ять взимку 2021 р. Самця й самку спостерігали 11.04.2024 р. біля с. Павловичі в Луб'янському лісництві.

Рябчик (*Tetrastes bonasia*). Нечисленний вид, трапляється в листяних і мішаних лісах із розвинутим підліском. Неодноразово цих птахів спостерігали в селах і одного разу – в м. Прип'ять.

Журавель сірий (*Grus grus*). Рідкісний гніздовий вид. Оселяється на відкритих ділянках, також у лісах, де є водні канали. Активна осіння міграція через територію заповідника триває з середини жовтня до початку листопада.

Лежень (*Burhinus oediconemus*). На початку ХХ ст. вид знаходили на гніздуванні поблизу м. Чорнобиль

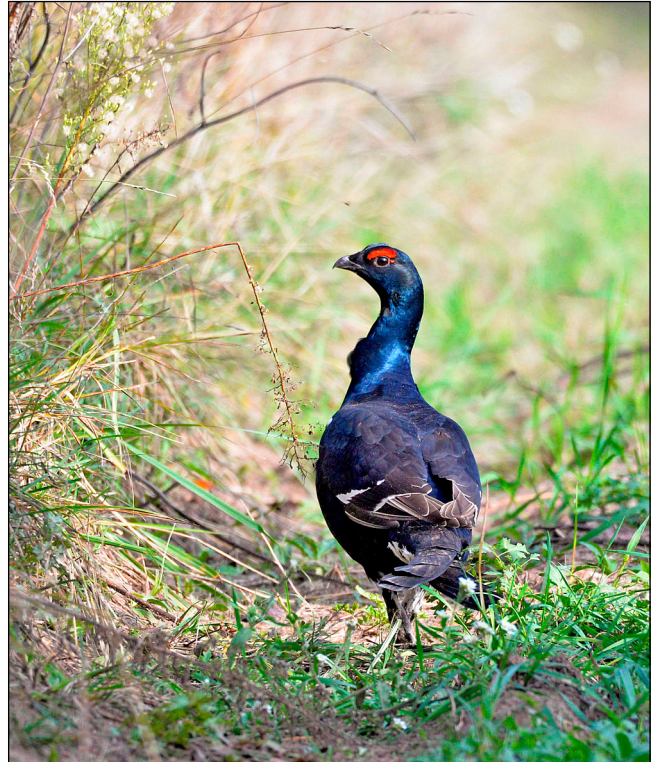

Фото 1. Самець тетерука. Водойма-охолоджувач ЧАЕС, 12.10.2020 р.

Тут і далі фото автора.

Photo 1. Male of Black Grouse.

(Шарлемань, 1926). У період наших досліджень лежня спостерігали 29.07.2004 р. на лівобережній піщаній дамбі, що була намита вздовж р. Прип'ять. Повторно птаха зустріли практично на тому ж місці 8.08.2007 р. (Гащак та ін., 2006). Збитого автомобілем лежня знайдено в червні 2009 р. біля с. Копачі недалеко від АЕС (С.П. Гащак, особ. повід.). У 2021 р. ми здійснювали спроби знайти цих птахів у літніх сутінках на правому березі Прип'яті, водоймі-охолоджувачі, каналах біля АЕС, використовуючи аудіозаписи голосу, але їх виявлено не було.

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). Рідкісний вид, 2–3 пари гніздяться на водоймі-охолоджувачі, а також кілька пар – на піщаних острівцях і косах р. Прип'ять. У 2020–2021 р. пара виявляла ознаки турбування на березі р. Уж (О.В. Ястремський, особ. повід.).

Коловодник чорний (*Tringa erythropus*). Пролітний вид. Лише одного разу 2 ос. спостерігалися на водоймі-охолоджувачі 25.08.2020 р.

Коловодник ставковий (*T. stagnatilis*). Пролітний вид. Двох птахів спостерігали 5.08.2020 р. на водоймі-охолоджувачі.

Вальдшнеп (*Scolopax rusticola*). Звичайний гніздовий вид. Виявлений і в зимовий період: 20.01.2023 р. в околицях КПП «Дитятки» в ранкових сутінках спостерігали 2 поодиноких птахів, які були сполохані автомобілем (О.В. Ястремський, особ. повід.).

Кроншнеп великий (*Numenius arquata*). Пролітний вид. Кілька разів реєстрували поодиноких птахів: 25.06.2018 р. – голос чули в сутінках на р. Несвіч, 9.08.

Фото 2. Молодий пугач. Градирня ЧАЕС, 31.07.2024 р.
Photo 2. Young Eagle Owl.

2021 р. – бачили на водоймі-охолоджувачі, 9.08.2023 р. – зустріли на р. Прип'ять біля м. Чорнобиль. В долині Ужа 3 ос. спостерігали 9.04.2024 р. біля Луб'янського лісництва.

Дерихвіст степовий (*Glareola nordmanni*). Дорослих і молодих птахів здобули в липні 1910 р. на луках біля м. Чорнобиль (Шарлемань, 1926). У період наших досліджень вид не виявлено.

Мартин звичайний (*Larus ridibundus*). Ще наприкінці 1980-х рр. на ставку-охолоджувачі гніздилося близько 2000 пар, але поступово їх чисельність зменшувалась (Гащак та ін., 2006). Зараз на цій водоймі вид не гніздиться. Нечисленний гніздовий птах у заплаві Прип'яті. Одного разу на початку зими 3.12.2020 р. на водоймі-охолоджувачі бачили 6 мартинів. Навесні перших птахів спостерігали 27.03.2021 р.

Мартин малий (*L. minutus*). Наприкінці 1980-х рр. вважався звичайним, але нечисленним гніздовим птахом заплавної водойми вздовж усієї Прип'яті (Гащак та ін., 2006). Зараз є дуже рідкісним пролітним видом.

Мартин жовтоногий (*L. cachinnans*). У травні 1998 р. на дамбі водойми-охолоджувача було виявлено колонію, що нараховувала 35–40 пар (Гащак та ін., 2006). Зараз на цьому місці птахи не гніздяться. Наразі це пролітний і літучий птах. Одного разу взимку 4.02.2020 р. спостерігали 2 ос. на водоймі-охолоджувачі. Навесні появу перших птахів відмічали 3.03.2021 р. і 10.02.2022 р.

Мартин чорнокрилий (*L. fuscus*). Рідкісний пролітний вид. Раніше спостерігали його 6.05.1997 р. на р. Прип'ять біля с. Новоселеліч (Гащак та ін., 2006). Ми мігруючих птахів відмітили на водоймі-охолоджувачі 4.08 – 6 ос. і 26.08.2021 р. – 1 ос. у групі з жовтоногими мартинами.

Мартин сивий (*L. canus*). Нечисленний під час міграцій, також трапляється влітку. Ми спостерігали, як 31.05.2021 р. пара мартинів з голосними криками атакувала пугача (*Bubo bubo*), котрий сидів на зовнішній частині градирні. Можливо, птахи пробували гніздитися на даху будівлі четвертого енергоблоку. Пара птахів 7.07.2023 р. трималася в колонії річкових крячків (*Sterna hirundo*), які гніздилися на підтоплених кораблях у затоці Прип'яті в м. Чорнобиль. Декілька разів сивих мартинів зустрічали в зимовий час на водоймі-охолоджувачі за наявності ополонка: 21.12.2017 р. – 14 ос., 17.12.2019 р. – 1 ос. і 4.02.2020 р. – 1 ос.

Мартин скельний (*L. michahellis*). Залітний вид. Молодий птах був помічений передавачем у Польщі навесні 2021 р. Цей мартин пролетів над територією заповідника 6.05.2023 р. по лівому берегу р. Прип'ять на північний захід (Marcin Faber, особ. повід.; див. також інформацію у Фейсбучі*).

Мартин делаверський (*L. delawarensis*). Північноамериканський вид, який у невеликій кількості регулярно зимує в Західній Європі (Olsen, Larsson, 2003). Птах із передавачем залетів в Україну і пролетів 27.03.2022 р. біля м. Чорнобиль. Мартин був помічений передавачем на півночі Польщі (Marcin Faber, особ. повід.). Це перший відомий заліт виду в Україну.** 29.03.2023 р. цей же птах пролетів із Білорусі через північну частину Київської області трохи південніше ЧЗВ.***

Крячок малий (*S. albifrons*). Рідкісний гніздовий вид. Гнізда цих крячків знаходили лише на піщаних острівцях р. Прип'ять.

Голуб-синяк (*Columba oenas*). Рідкісний гніздовий вид. Токування птаха на просіці ЛЕП біля с. Весняне спостерігали 15.03.2021 р. (С.М. Жила, особ. повід.). Між селами Жовтневе й Шевченкове існує гніздове угруповання голуба-синяка, близько 5 пар, які гніздяться в бетонних стовпах ЛЕП. Також час від часу поодинокі голуби зустрічаються у гніздовий період в різних частинах заповідника.

Пугач (*Bubo bubo*). Рідкісний гніздовий птах заповідника. Його перебування на цій території відмічали ще в 1950-х рр. (Жежерин, 1969). Зараз у заповіднику гніздиться близько 10–15 пар (Гащак та ін., 2006; Домашевський и др., 2012). Оселяється біля відкритих і заболочених ділянок лісу. Навесні 2021 р., з метою пошуку цього виду, ми цілеспрямовано відвідали багато ділянок, де раніше дослідники спостерігали пугача, а також перспективні місця його перебування. Використовували провокування птахів на запис голосу й обстежували горища будівель (оскільки в заповіднику відомі випадки гніздування виду під дахами будівель – Домашевський и др., 2012). Проте таким способом пугача ми не виявили.

У сутінках 17.01.2018 р. бачили птаха в долині Прип'яті біля с. Крива Гора. Погадка пугача знайдена 5.05.

* <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2385899708269008/>

** <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2290320541160259>

*** <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/posts/2356357757889870/>

2021 р. в с. Луб'янка. У центрі недобудованої градирні біля АЕС 20.05.2021 р. було знайдено мертве пташеня віком близько місяця. Тут же тримались і дорослі птахи. За нашими спостереженнями, пугачі гніздилися на будівельних риштуваннях на висоті близько 100 м всередині градирні. На цьому ж місці в сутінках було чути голос пугача 9.02 і 16.02.2022 р. Імовірно, в цей рік птахи також гніздилися. Ми виявили послід, погадки, пір'я жертв і пір'я пугачів. У 2023 р. гніздування, вірогідно, було невдалим, пташеня віком біля 1,5 місяця знову випало з гнізда й загинуло. Залишилося нез'ясованим, чи були у гнізді ще пташенята. У 2024 р., 24.06., в середині градирні виявили пташеня віком близько 2,5 місяців, яке вже непогано літало. Це ж пташеня з дорослим птахом спостерігали у градирні 31.07.2024 р. (фото 2).

Спектр живлення виду дуже широкий – переважають птахи, знаходили залишки таких видів: чапля (*Ardea* sp.), крижень, боривітер звичайний, тетерук, куріпка сіра (*Perdix perdix*), вальдшнеп, маргин звичайний, сова вухата (*Asio otus*), сова сіра (*Strix aluco*), крук (*Corvus corax*), припутень (*Columba palumbus*), дрізд чорний (*Turdus merula*), їжак білочеревий (*Erinaceus roumanicus*).

Сова болотяна (*Asio flammeus*). На гніздуванні є рідкісною. Було декілька зустрічей птахів у різних частинах заповідника у гніздовий період (Гащак та ін., 2006; Домашевский и др., 2012).

Сич хатній (*Athene noctua*). Раніше був нечисленним гніздовим видом (Гащак та ін., 2006). Імовірно, після того, як люди залишили села, перестали функціонувати ферми й технічні споруди, сич поступово став зникати з території ЧЗВ. Під час наших досліджень ми його зустріли лише один раз – 16.08.2021 р. в м. Чорнобиль.

Сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*). Вперше цього птаха спостерігали біля кордону з Білоруссю у 2009 р. (Домашевский и др., 2012). Згодом, використовуючи запис голосу птаха, в лютому й березні 2017 р. у Товстолісівському лісництві було виявлено 4 самців (Домашевский, 2017). Загалом нами в заповіднику локалізовано 43 точки, де в різні пори року перебували сичики. Загальна чисельність може сягати щонайменше 50 гніздових пар.

Сова бородата (*Strix nebulosa*). Вперше інформація про гніздування цього виду в ЧЗВ з'явилась у 2003 р. (Домашевский, 2004б). У подальші роки інформація про зустрічі бородатої сови стала надходити частіше. Зазвичай її спостерігали в північно-західній частині заповідника (Домашевский и др., 2012). Дорослу сову ми фотографували 27.10.2020 р. на схід від с. Вільча. Два молодих, уже добре літаючих птахи зареєстровані 31.07.2017 р. на схід від с. Речиця. Одного птаха виявлено за допомогою фотопастки 18.01.2024 р. за 4 км південніше с. Янівка (А.О. Сімон, особ. повід.). В Україні в різні роки гніздиться від 60 до 110 пар бородатої сови (Lawicki et al., 2013). На території заповідника гніздиться 10–15 пар, що становить 9–25% загальної чисельності української популяції виду.

Сипуха (*Tyto alba*). Завдяки фотопастці було зафіксовано одну особину 18.09.2018 р. біля с. Старі Шепеличі (А.О. Сімон, особ. повід.).

Сиворакша (*Coracias garrulus*). Під час досліджень орнітофауни ЧЗВ у 2010 р. було виявлено 8–9 місць перебування птахів. Сиворакші гніздилися в дуплах, покинутих домівках людей і в порожніх опорах ЛЕП. Загальна чисельність була оцінена нами до 15 пар (Домашевский, Чижевский, 2011). Але поступово ці птахи стали зникати з відомих місць гніздування. Три особини на ЛЕП спостерігали біля м. Чорнобиль 29.07.2020 р. (С.П. Гащак, особ. повід.). Одного птаха бачили на згарищі 3.08.2021 р. між селами Луб'янка й Діброва. Пара птахів із гніздовою поведінкою відмічена 19.07.2021 р. біля с. Куповате. Виводок сиворакш із трьох молодих особин спостерігався 14.07.2023 р. за 7 км на північний захід від КПП «Дитятки» (О.В. Ястремський, особ. повід.). У 2024 р. біля с. Куповате на стовпах електромережі було встановлено 3 гніздових ящики для сиворакші. Пара птахів оселилася в одному з них, але гніздування було невдалим. Залишки пташенят виявлені 30.07.2024 р., причина загибелі молоді не з'ясована. Один птах спостерігався 24.07.2024 р. на перелозі біля с. Залісся. Можливо, в заповіднику зараз гніздиться 3–4 пари.

Рибалочка голубий (*Alcedo atthis*). Звичайний гніздовий вид. Також спостерігали взимку 17.12.2020 р. у нижній течії р. Уж. У цей час стояла крига, невеличкі ділянки відкритої води були лише біля заростей рогузу.

Дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*). Рідкісний гніздовий вид, його можна зустріти в покинутих селах, листяних і мішаних лісах. Гніздиться кілька десятків пар.

Жайворонок чубатий (*Galerida cristata*). Дуже рідкісний гніздовий вид. Нам була відома єдина пара, яка мешкала на газонах біля атомної станції, її ми спостерігали у 2021 р.

Сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*). Нечисленний гніздовий і зимуючий вид. Гніздиться на перелогах, у долинах Ужа, Прип'яті та вздовж меліоративних систем.

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). Можливо, гніздовий вид. Двох птахів спостерігали 27.07.2019 р. біля с. Старі Шепеличі. Поодиноких особин бачили 21.10.2020 р. поблизу с. Машево і 25.08.2021 р. в околицях с. Буряківка. Під час інвазії цього виду у 2018 р. неодноразово реєстрували в різних частинах заповідника.

Кобилочка-цвіркун (*Locustella naevia*). Вперше для території ЧЗВ співаючі птахи спостерігалися 28.06.2024 р. в заплаві Ужа біля с. Діброва.

Тинівка лісова (*Prunella modularis*). Донедавна зустрічалася лише під час міграцій. Протягом останніх років відмічені випадки гніздування та зимівлі. 22.07.2020 р. на північний захід від с. Іллінці вперше для заповідника спостерігався виводок із трьох пташенят. Декілька разів зимуючого птаха спостерігали в січні 2018 р. в м. Чорнобиль.

Вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides*). Рідкісний пролітний вид. Співаючий птах спостерігався 23.05.2012 р. в Товстолісівському лісництві (Гащак, Домашевський, 2013).

Золотомушка червоначуба (*Regulus ignicapillus*). Вперше для заповідника вид виявлений 17.04.2024 р. біля с. Янівка. Пара птахів трималась у старому насадженні ялини. Самець постійно співав протягом довгого часу.

Під час другої перевірки цієї місцевості, 28.05.2024 р., мизнову тривалий час спостерігали співаючого самця, самки виявлено не було. Високі ялини і щільність крон дерев не давали будь-якої можливості виявити гніздо птахів.

Вільшанка (*Erithacus rubecula*). Звичайний гніздовий вид. Цікава зустріч відбулася в зимовий період – 16.01.2018 р. Птаха спостерігали в околицях хут. Золотнів. У той час сніговий покрив сягав 10 см, і температура була біля відмітки 0 °С.

Дрізд чорний (*Turdus merula*). Звичайний гніздовий вид, зрідка трапляється і в зимовий період. По одному птахові спостерігали 23.01.2009 р. і 23.12.2020 р. в с. Янівка, а 21.12.2022 р. – в м. Чорнобиль. За нашими оцінками, в цьому місті зимує до 2–3 ос.

Дрізд білобровий (*T. iliacus*). Можливо, гніздовий вид. Співаючого птаха спостерігали 12.06.2010 р. в м. Прип'ять. Зграю мігруючих дроздів (близько 30 ос.) бачили 29.03.2021 р. у вільшняку біля с. Буряківка. Наприкінці жовтня 2023 р. багато їх зустрічалися на різних ділянках заповідника, вночі постійно було чути голоси мігруючих птахів.

Дрізд співочий (*T. philomelos*). Звичайний гніздовий вид. Один раз зареєстрований у зимовий час – 1 ос. 2.12.2020 р. в с. Красне. Сніговий покрив на момент спостереження сягав 2–3 см.

Снігур (*Pyrrhula pyrrhula*). Рідкісний гніздовий птах і звичайний в осінньо-зимовий період. Влітку снігура відмічено 30.07.2019 р. біля с. Старі Шепелічі. Ще одну особину спостерігали 2.08.2021 р. біля с. Бенівка. Восени групи перших мігруючих снігурів зустрічали 17.10.2020 р., 14.10.2021 р. і 14.10.2023 р.

Шишкар ялиновий (*Loxia curvirostra*). Можливо, гніздовий вид. 28.07.2021 р. спостерігали самку і 3 молодих птахів, які годувалися насінням ялини в м. Чорнобиль. Поодиноких шишкарів зустрічали: 10.08.2021 р. – біля с. Старосілля, 27.07.2022 р. – біля с. Оташів, 19.07 і 11.10.2022 р. – в м. Чорнобиль і 1.11.2023 р. – біля с. Городище.

ЛІТЕРАТУРА

- Воронежский В.И., Тишечкин А.К., Демьянчик В.Т. (1989): Методы учета сов. - Методы изучения и охраны хищных птиц (методические рекомендации). Москва. 23-26.
- Гашак С.П. (2005): О гнездовании лебедя-кликуна в Чернобыльской зоне Украины. - Беркут. 14 (2): 269-270.
- Гашак С.П. (2018): Позвоночные животные Чернобыльской зоны (Чернобыльского радиационно-экологического биосферного заповедника), включенные в Красную книгу Украины (2009 год). - Проблемы Чернобыльской зоны відчуження. 18: 5-53.
- Гашак С.П., Вишневецький Д.О., Заліський О.О. (2006): Фауна хребетних тварин Чорнобильської зони відчуження (Україна). Славутич. 1-98.
- Гашак С.П., Домашевський С.В. (2013): Орнітокомплекси ділянки «Товстий Ліс» як передумова надання їй охоронного статусу. - Проблемы Чернобыльской зоны відчуження. 11: 79-89.
- Гашак С.П., Ястремский А.В. (2019): Глухарь (*Tetrao urogallus*) в Чернобыльской зоне отчуждения: первые сведения. - Беркут. 28 (1-2): 39-43.
- Грищенко В.Н., Осавлюк Д.С. (1990): О гнездовании гоголя в Киевской области. - Орнитология. Москва: МГУ. 24: 147.
- Домашевский С.В. (2004а): Опыт учета хищных птиц в лесных биотопах. - Облік птахів: підходи, методики, результати. Житомир. 46-47.
- Домашевский С.В. (2004б): Бородатая неясыть (*Strix nebulosa*) в Киевском Полесье. - Вестн. зоол. 38 (2): 20.
- Домашевский С.В. (2017): Встречи воробьиного сычика (*Glaucidium passerinum*) в Чернобыльской зоне отчуждения (Украина). - Беркут. 26 (1): 73-74.
- Домашевський С.В., Гашак С.П. (2022): Стан гніздової популяції орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) в Чорнобильській зоні відчуження у 2012–2021 рр. - Беркут. 31 (1-2): 72-74.
- Домашевский С.В., Гашак С.П., Чижевский И.В. (2012): Дневные хищные птицы и совы Чернобыльской зоны отчуждения. - Беркут. 21 (1-2): 64-81.
- Домашевський С.В., Грищенко В.Н. (2011): Орнітофауна Межреченского регионального ландшафтного парка (Черниговская область). - Запов. справа в Україні. 17 (1-2): 62-70.
- Домашевський С.В., Корепанова К.Д. (2021): Результати обліків орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) взимку 2020–2021 рр. в Чорнобильському заповіднику. - Chornobyl: open air lab. 36. мат-лів I Міжнародної науково-практ. конфер., 24 квітня 2021, м. Київ. Тернопіль: Крок. 42-43.
- Домашевский С.В., Мороз В.А., Чижевский И.В., Blagg J.D. (2015): Регистрации птиц, занесенных в Красную книгу Украины, на территории зоны отчуждения Чернобыльской атомной станции в сентябре 2015 г. - Збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку. Мат-ли Всеукраїнської наукової конфер. Черкаси: ФОП Белінська О.Б. 63-64.
- Домашевський С.В., Чижевський І.В. (2009): Результати проведення учетов орлана-білохвоста і других хищных птиц на территории Чернобыльской зоны отчуждения в зимний период 2008–2009 гг. - Беркут. 18 (1-2): 45-48.
- Домашевський С.В., Чижевський І.В. (2011): Сизоворонка в зоні отчуждения Чернобыльской Атомной Станции. - Итоги полевого сезона 2010. Материалы I региональной научной зоологической конференции, посвященной Международному году биоразнообразия. Брест: Альтернатива. 84-86.
- Домашевський С.В., Чижевський І.В. (2016): Результати учетов орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) і некоторых других краснокнижных видов птиц в Чернобыльской зоне отчуждения в феврале 2014 года. - Сучасні екологічні проблеми Українського Полісся та суміжних територій (до 30-ї річниці аварії на ЧАЕС). Мат-ли міжнародної науково-практ. конфер. (20–22 квітня 2016 року). Ніжин. 29-31.
- Жежерин В.П. (1969): Орнітофауна українського Полісся і її зависимість от ландшафтних умовий і антропогенних факторів. Видовий состав гнездящихся птиц, распределение по территории, численность, вопросы охраны, зоогеография. - Дис. ... канд. биол. наук. К. 1-539.
- Зубаровський В.М. (1977): Фауна України. Т. 5. Птахи. Вип. 2. Хижі птахи. К.: Наукова думка. 1-332.
- Маринич А.М., Пашенко В.М., Шищенко П.Г. (1985): Природа Украинской ССР: Ландшафты и физико-географическое районирование. К.: Наукова думка. 1-224.
- Никифоров М.Е., Анисимова Е.И., Гомель К.В. и др. (2022): Биологическое разнообразие животного мира Полесского государственного радиационно-экологического заповедника. Минск: Беларуская навука. 1-407.
- Червона книга України. Тваринний світ / Ред. І.А. Акімов. К.: Глобалконсалтинг. 2009. 1-624.
- Шарлемань М. (1926): Матеріяли для орнітофауни України. Замітки про птахів Київщини. - Тр. Фіз.-Мат. Відділу. К.: УАН. 2 (2): 69-102.
- Domashevsky S. (2019): Winter counts of white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*) in the territory of the Chernobyl radiation-ecological biosphere reserve in the winter 2018–2019. - Birds of Prey of Ukraine and surrounding territories. Abstract book of the V International Conference of Working group on Birds of Prey and Owls of Ukraine. Kryvyi Rih, 14–17 November, 2019. 24.
- Lawicki L., Abramcuk A.V., Domashevsky S.V., Paal U., Solheim R., Chodkiewicz T., Wozniak B. (2013): Range extension of Great Grey Owl in Europe. - Dutch Birding. 35 (3): 145-154.
- Olsen K.M., Larsson H. (2003): Gulls of North America, Europe, and Asia. Princeton and Oxford: Princeton Univ. Press. 1-608.